Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Täydentävä asiantuntijalausunto
kuulemiseen MmV 26.3.2025
1.4.2025

Maa- ja metsätalousministeriö

HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Yleisen edun valvonnasta Elinvoimakeskuksissa

1. Yleistä viranomaisille kuuluvista yleisen edun valvontatehtävistä

Yleisen edun valvonta on julkisen vallan keskeinen tehtävä, jonka voi nähdä sisältyvän perustuslain (731/1999) 22 §:ssä julkiselle vallalle säädettyyn velvoitteeseen turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Yleisen edun valvonta koostuu erilaisista yleisistä eduista, joita valvovat eri valtion viranomaiset ja osin myös kuntien viranomaiset niiden lakiin perustuvien valvontatehtävien perusteella.

Ympäristöasioissa viranomaisten yleisten edun valvonta perustuu myös perustuslain 20 §:ään (vastuu ympäristöstä) sisältyvään julkisen vallan velvoitteeseen pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Ympäristöasioissa tyypillisiä yleistä etua valvovia viranomaisia ovat nykyisin muun muassa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Valvira, puolustusvoimat, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom ja Väylävirasto. Muita viranomaisia voivat olla esimerkiksi Museovirasto ja Ruokavirasto. Nämä eri viranomaiset edistävät oman valvontaintressinsä mukaista yleistä etua. Ympäristöasioissa yleisen edun valvonta voi siten kuulua monelle viranomaiselle niiden tehtävien mukaan. Eri yleiset edut voivat olla myös tyypillisesti vastakkaisia.

Yleisen edun valvontatehtävästä ei ole välttämätöntä säätää erikseen nimenomaisella tehtävää koskevalla säännöksellä, vaan yleisen edun valvontatehtävän katsotaan kuuluvan osaksi viranomaisen tehtäviä ilman nimenomaista yleisen edun valvontatehtävää perustavaa säännöstäkin. Yleisen edun valvonta voi konkretisoitua esimerkiksi asian vireillepanona, lausunnon antamisena tai muutoksenhakuna. Täten elinvoimakeskukselle muodostuisi omien tehtäviensä osalta muutoksenhaku- ja valitusoikeus esimerkiksi kuntien ja Lupa- ja valvontaviraston päätöksiin. Uudistuksen toimeenpanossa ja virastojen tulosohjauksessa on kuitenkin tarkoitus kehittää toimintatapoja, yhteistyötä ja vuorovaikutusta viranomaisten välillä ja alan toimijoiden kanssa, ja näin ennakollisesti poistaa valitustarpeita. Myös yhden luukun hankkeessa luodaan menettelyjä ennakoivaan ja sujuvaan lupaprosessiin.

2. Yleisen edun valvontatehtävät aluehallintouudistuksessa

Lupa- ja valvontavirastoon perustettava ympäristön yleisen edun valvontayksikkö (4 §:n 4 momentti) valvoo jatkossa erityisesti ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun yleistä etua. Yksikkö ei valvo (eikä voikaan valvoa) muiden viranomaisten valvottavana olevaa yleistä etua, vaan tämä tehtävä kuuluu jatkossakin sille viranomaiselle, jonka valvontaintressiin kyseisen yleisen edun valvonta kuuluu. Esimerkiksi maatalouden, vesitalouden, kalatalouden tai riistatalouden yleisen edun valvonta ei kuulu kyseiselle yksikölle.

Valtion aluehallintouudistusta koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettävän elinvoimakeskuksille yleisen edun valvontatehtäviä kala- ja vesitalousasioissa (elinvoimakeskuslaki, 2 §). Elinvoimakeskuksille erikseen säädettäviä yleisen edun valvontatehtäviä

kuvataan seuraavasti: ”Kalataloustehtäviä hoitavien elinvoimakeskusten tehtävänä olisi valvoa yleistä etua kalatalousasioissa. Virasto käyttäisi puhevaltaa yleisen kalatalousedun osalta vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisissa hankkeissa. Vesitaloustehtäviä hoitavien elinvoimakeskusten tehtävänä olisi valvoa yleistä etua viraston hoidettaviksi säädetyissä vesitalousasioissa […] Niistä tehtävistä, joissa virasto valvoisi yleistä etua sille laeissa hoidettaviksi säädetyissä vesitalousasioissa, säädettäisiin vesilaissa, tulvariskien hallinnasta annetussa laissa, patoturvallisuuslaissa ja vesihuoltolaissa sekä rajavesistöjä koskevissa laeissa ja valtiosopimuksissa. Vesilain mukaisissa lupa- ja valvontatehtävissä yleisen edun valvonta kuuluisi Lupa- ja valvontavirastolle.”

Ympäristöasioissa on usein ollut tapana säätää yleisen edun valvontatehtävästä nimenomaisella säännöksellä. Laissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (897/2009) on säädetty elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen yleisen edun valvontatehtävästä ympäristö- ja vesiasioissa (3 §). Pääasiallinen syy sille, että elinvoimakeskuslaissa ehdotetaan säädettävän kala- ja vesitaloustehtävien osalta nimenomainen yleisen edun valvontatehtävä, liittyy tarpeeseen välttää epäselvyyksiä, kun nykyiset Y-vastuualueen tehtävät jakautuvat elinvoimakeskusten ja Lupa- ja valvontaviraston välille.

Kuten nykyisin, myös jatkossa elinvoimakeskuksilla on yleisen edun valvontatehtäviä muissa sen valvontaintressiin kuuluvissa asioissa. Elinvoimakeskuksen tehtävien hoidon keskeinen edellytys on, että elinvoimakeskus voi valvoa niihin liittyvää yleistä etua. Näin ollen elinvoimakeskuksilla voi olla yleisen edun valvontatehtäviä esimerkiksi maataloustehtävissä.

3. Yhteenveto

Viranomaiset valvovat yleistä etua niiden valvontaintressiin kuuluvissa asioissa. Eri viranomaisten valvottavana oleva yleinen etu voi olla jopa vastakkainen. Valtion aluehallintouudistuksella ei muuteta tätä lähtökohtaa, vaan elinvoimakeskuksella on jatkossakin yleisen edun valvontatehtäviä elinvoimakeskuksen toimialaan kuuluvissa asioissa riippumatta siitä, onko elinvoimakeskukselle säädetty kyseisessä asiassa erikseen nimenomainen yleisen edun valvontatehtävä.

Jakelu Maa- ja metsätalousvaliokunta